

Bilag 2

Kommentarer fra Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Naturfredningsforening i København til den tekniske rapport udarbejdet af konsulentfirmaet COWI for Teknik- og Miljøforvaltningen.

På Det grønne Råds møde d. 22. november 2010 blev rådet præsenteret for den tekniske rapport "Strategi for Biologisk Mangfoldighed" som konsulentfirmaet COWI har udarbejdet for Teknik- og Miljøforvaltningen. Det blev aftalt, at rådets medlemmer kunne give bemærkninger til og kommentere på rapporten indtil 1. januar 2011. Rapporten blev derefter revideret og indstilles nu til godkendelse om offentlig høring i Trafik- og Miljøudvalget. Den reviderede udgave er rapporten "Plads til Naturen. Strategi for biologisk mangfoldighed i København" (bilag 1).

Forvaltningens svar er indskrevet med kursiv efter kommentar.

Indholdsfortegnelse

1. DOF-Københavns kommentarer/bud på ændringer i forhold til COWI-rapporten: "Strategi for biologisk mangfoldighed", september 2010.	1
2. Danmarks Naturfredningsforening, LK-København kommentarer/bud på COWI-rapporten: "Strategi for biologisk mangfoldighed", september 2010.	3

1. DOF-Københavns kommentarer/bud på ændringer i forhold til COWI-rapporten: "Strategi for biologisk mangfoldighed", september 2010.

s.3: Rigtig flot indledning der krystalklart gør rede for hvori opgaven består. Vi må så bare krydse fingre for der er vilje – og midler – til at sætte de mange, velbegrundede og kraftfulde tiltag i gang. Hellere i dag end i morgen...!

Svar fra forvaltningen: Tak for betragtningen.

s.5: Maskot-tanken er måske lovlig meget i den poppede ende og smager lidt af en ingrediens man bruger ved initiativer overfor børn, men hvis I benytter ideen med pli og omtanke, så må vi jo se...

Svar fra forvaltningen: I første omgang bliver maskotarterne ikke indskrevet i strategien, da der pt. ikke er prioriteret ressourcer til denne formidlingsindsats.

s.6: De prioriterede fuglearter ser umiddelbart fornuftige og velvalgte ud. Måske ville vi foreslå at Musvågen bliver føjet til listen. Arten har de senere år ynglet/forsøgt at yngle i områder af Utterslev Mose, hvilket er bemærkelsesværdigt af et byparkområde at være.

Svar fra forvaltningen: Tak for bemærkningen. Musvågen er ikke medtaget som prioriteret art, da den yngler fåtalligt i kommunen. Der er derfor valgt andre arter som prioriterede fuglearter. Der kunne ikke gives gode forslag til forbedringstiltag for denne art alene, ud over de vilde grønne områder og redetræer.

s.7: "Tiltag der kan øge naturindhold og artsmangfoldighed". Mange flotte og konkrete ideer. Især 7.bombe om "Bevarelse af gamle træer og dødt ved..." er set i lyset af den nyligt stedfundne massakre på gamle træer rundt i kommunen, værd at notere sig, og vi må håbe at den bliver knæsat som politik i Københavns Kommune...

Svar fra forvaltningen: Tak for betragtningen.

s.9: Det skal selvfølgelig være "Grønne byer" og "Nedtælling 2010". Der er tilsyneladende tale om et netværk af danske kommuner, vi taler dansk og det hele foregår i Danmark. Der er ikke noget at betænke sig på...!

Svar fra forvaltningen: Vi har desværre ikke indflydelse på navnet Green Cities. Countdown 2010 er den måde der i pressen refereres til begrebet.

s.14: Til jeres orientering kan jeg oplyse, at Skarven i år, udover som angivet i Sortedamssøen, har ynglet på den nordlige "fugleø" i Damhussøen. 27-7 iagttog jeg fodring af 1-2 unger i en rede i et af piletræerne på øen. Mig bekendt er det første gang arten, efter mange års tilløb, rent faktisk har ynglet på denne lokalitet.

Svar fra forvaltningen: Tusind tak for jeres observation. Den er også blevet bemærket af vores driftfolk, og iagttagelsen er nu skrevet ind i afsnittet med Damhussøen og afsnittet med skarven.

s.15: Snogen angives på s.6 og 125 at forekomme i Østre Anlæg. Det bør vel rettelig også fremgå her.
Svar fra forvaltningen: Det er rigtigt, og fejlen er rettet.

s.17: "I byen er parker med gamle træer særligt vigtige" – åh, ja... se kommentar til s.7.

s.22: ...skrives der om Hættemågen og tiltag: "..., så længe der gøres en indsats til gavn for hættemågekolonien i Utterslev Mose, ..." der gøres jo i k k e p.t. noget for at gavne "trivslen" for den indskrumpede hættemågekoloni i mosen! Der er et massivt efterslæb for at genoprette de nødvendige yngleøer, som også andre arter vil have gavn af, der er borteroderet de sidste 20-30 år. Denne helt konkrete indsats er en mørk plet på kommunens leven op til pleje-udviklingsplanen for Utterslev Mose – der nu har en halv snes år på bagen! Genetablering og sikring af yngleøer i mosen må nærmest være prioritet nr.1 når man taler om fastholdelse og "udbygning" af den biologiske arts mangfoldighed i Københavns Kommune.

Her gør min personlige iagttagelse vedr. Skarvens ynglen i Damhussøen, se vedr. s.14, sig også gældende.

Svar fra forvaltningen: Formuleringen er ændret. Indsats for hættemågekolonien i Utterslev Mose prioriteres højt i den nye strategi.

s.27: Selv om det nu er en del år siden, og nok mere skyldes min ændrede færden i Utterslev Mose, kan jeg ikke tænke mig andet end Snogen stadig findes på stedet. Det gjorde i hvert fald "i de gode gamle dage" – i 60'erne og 70'erne...!

Svar fra forvaltningen: Vi vil være opmærksomme på bemærkningen. Vi har ingen observationer der taler for at snogen stadig er i Utterslev Mose.

s.31: ...findes der en lokalitet benævnt: "Damhusmosen"...? Jeg behøver selvfølgelig ikke at kende den, men alligevel... Er nævnt under "Vandkalve og lignende.

Svar fra forvaltningen: Tak for observationen. Formuleringen er ændret. Der tales her om Damhussøen.

s.53: Det korrekte er vel at skrive om den Store Flagspættes føde: "Om vinteren udgør frø af nåletræer (...og ikke grantræer...) en stor del af føden. "Nåletræer" er "paraplynavn", hvorunder der så bl.a. findes "grantræer"...

Svar fra forvaltningen: Tak for observationen. Formuleringen er ændret.

s.54: Der skrives om Assistens Kirkegård+, i 2.bombe: "...når der flyves mellem Utterslev Mose og andre grønne områder i byen." Som sætningen står der virker den lidt tyndt funderet. Hvilke arter tænkes der mon på? Er der "blot" tale om spredingskorridor-tanken – eller hva'? Man forbinder vel også mest Utterslev Mose med fugle der er tilknyttet vådområder – og der kommer Assistens Kirkegård jo lidt til kort...

Svar fra forvaltningen: Tak for bemærkningen. Der er tale om spredningskorridor-tanken. Utterslev Mose rummer både vandfugle, men også fuglearter der holder til i krattet omkring vandarealet.

s.64: I 3.bombe står der om Hættemågen at den yngler: "...på øen". Der er faktisk flere øer i søen. Den gamle, mere eller mindre "naturlige" mod nord, og de nye, ned mod Peter Bangsvej – hvor det er Hættemågen yngler.

Svar fra forvaltningen: Tak for observationen. Formuleringen er ændret.

s.66: Under tiltag står der i 2.bombe: "Fjernelse af erosionssikring langs søbredderne de steder hvor det er muligt". Umiddelbart vil jeg mene det er temmelig urealistisk at forestille så et sådant scenarie. Bredderne er temmelig stejle, vel med en hældning på ca.45 grader, og stier for gående og cyklende forløber tæt på kanten, der hurtigt vel kunne skride i søen, på trods af udlægning af: "...materiale så der bliver en jævnere overgang..." Men spændende kunne det unægteligt være...

Svar fra forvaltningen: Tak for observationen. Det er rigtigt at dette forslag ikke er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Sætningen er fjernet.

s.107: Afsnittet om Utterslev Mose er i det store og hele rigtigt flot, men vi vil gerne endnu engang understrege vigtigheden af at få genoprettet de yngleøer, især i den midterste og vestlige del af mosen, som mangler og er så vigtige for Hættemåger, Fjordterne, lappedykkere, m.fl. arter. Vi vil helt konkret foreslå, at man fælder/"høster" hovedparten af de birke og pilebuske der er skudt op ude i mosen, og bruger dem som bundlag/fundering for de nye øer. Det er stærkt påkrævet! Får vi nu i 2010/11 en lang og hård vinter, så man kan færdes på mosens is, må det lette en sådan opgave.

1.bombe nævner "opsætning af kunstige reder til Skægmejser"...! Jeg undrede mig såre da jeg læste det tiltag. Så vidt jeg ved bygger arten selv sin hængende rede af plantemateriale i rørskoven, og jeg har aldrig hørt der skulle være et behov for at række arten en hjælpende hånd...

Svar fra forvaltningen: Indsats for hættmågekolonien i Utterslev Mose prioriteres højt i den nye strategi. Vi håber på et godt samarbejde når projektet startes op. Sætningen ang. skægmejsler er slettet.

s.133: Det er rigtigt fint at der advokeres så tydeligt for at plante hjemmehørende plantearter. Kommunen har de senere år plantet en del "fremmede" arter, fx plataner, ud fra en betragtning om at de er mere saltresistente. Forhåbentlig kan den nu foreliggende tekniske og velargumenterede rapport få de ansvarlige på bedre tanker – bl.a. for arts mangfoldighedens skyld. Det udpensles flot på s.134!!

Svar fra forvaltningen: Tak for betragtningen.

s.144: Her introduceres der endnu engang et helt unødvendigt engelsk udtryk: "Urban Heat Islands"...! Det er ikke svært at finde den danske betegnelse: "Bymæssige varmeøer". I må bruge udtrykket kvit & frit her efterdags...

Svar fra forvaltningen: Vi benævner det "varmeø-effekt". Det er rettet i rapporten.

2. Danmarks Naturfredningsforening, LK-København kommentarer/bud på COWI-rapporten: "Strategi for biologisk mangfoldighed", september 2010.

Overordnet

Cowis rapport er spændende læsning, men rapporten tager desværre ikke grundigt afsæt i netop Københavns kommune. Vi kunne have ønsket, at det var medarbejdere i Københavns kommune, der havde lavet rapporten, herved kunne de mange faktuelle fejl i rapporten være undgået. Det er selvfølgelig godt, at der med strategiforslaget bliver sat mere fokus på biologisk mangfoldighed. Rapporten holder sig dog kun til generelle hensigter og desværre irrelevante prioriterede arter, og mangler at tage udgangspunkt i de eksisterende forhold, og hvad der gøres i netop Københavns kommune for flora og fauna med de betingelser luftforurening, næringsstofbelastning på jorden og i søer og åer, barrierer, invasive arter, færdsel m.m. udgør. Vi er ikke interesserede i generelle betragtninger, men i netop hvordan biologisk mangfoldighed kan øges i København med de givne betingelser til glæde for byens beboere.

Svar fra forvaltningen: Vi er opmærksomme på at den tekniske rapport har en meget generaliserende karakter.

Rapporten er en baggrundsrapport, som er blevet brugt til at udarbejde forvaltningens strategi. Forvaltningen har stor fokus på hvilke tiltag der er mulige for at forbedre den biologiske mangfoldighed i netop en storby som København til glæde for borgerne. Forvaltningen har selv stået for udarbejdelsen af den endelige strategi og har dermed taget højde for det væsentlige i denne kommentar.

Rapporten bærer præg af endnu kun at være tidligt i processen med karakter af baggrundsrapport, der mangler omsætning til egentlig strategi. Bemærkningerne til rapporten er derfor mere til strategien overordnet end til rapportens faglige beskrivelser af arter og indsats, som der også vil kunne bemærkes en del til, udvælgelsen bærer præg af ukendskab til områderne i København.

Svar fra forvaltningen: Den tekniske rapport er netop ment som en baggrundsrapport for forvaltningens videre arbejde med at formulere en strategi for den biologiske mangfoldighed. Konsulenterne fra COWI har stort kendskab til flora og fauna i netop København.

Det bemærkes, at strategien umiddelbart kun dækker den del af Københavns natur og grønne områder, som Center for Park & Natur plejer (jf. kap 1-2). Strategien må derfor betegnes Center for Park & Naturs Strategi for biologisk mangfoldighed. Det er ærgerligt, at strategien ikke er hele Teknik- og Miljøforvaltningens strategi, som der ellers tidligere var lagt op til i Agenda 21-planen, endsiges hele Københavns Kommunes strategi. Der er ellers i høj grad behov for at få implementeret fokus på biologisk mangfoldighed i den del af det grønne og vandkvalitet, som ikke er en del af Center for Park & Natur, og hvor der ikke i forvejen kan forventes at være faglig forståelse for biologisk mangfoldighed. F.eks. ved lommeparker, byrum, pladser, vejtræer, lokalplaner, kirkegårde, institutioner, kommunale bygninger, m.m. At strategien kun dækker de udvalgte parker på fig. 2-1 efterlader stadig størstedelen af kommunen udækket af andet end kommuneplanens meget løse retningslinjer om biologisk mangfoldighed.

Svar fra forvaltningen: For at mindske omkostningerne ved at få udarbejdet en rapport, var det et bevidst valg fra forvaltningens side, at det kun skulle være et repræsentativt udvalg af parker og naturområder der skulle undersøges, og dermed danne baggrund for de foreslåede tiltag.

Det er i høj grad meningen at strategien skal være Københavns strategi for biologisk mangfoldighed, som i denne periode primært handler om Teknik- og Miljøforvaltningens tiltag, men dernæst handler strategien også om formidling og implementering af hensyn til biologisk mangfoldighed i Kommunens andre forvaltninger.

Stillingtagen til vandkvalitet i søer og åer er fraværende, netop her ligger mange muligheder for en større biologisk mangfoldighed, her ville det være rart med bud på, hvorledes målene for vandkvalitet kan nås inden 2015.

Svar fra forvaltningen: For at mindske omkostningerne ved at få udarbejdet en rapport, var det et valg fra forvaltningens side i første omgang, at se bort fra kvaliteten af vandhabitaterne.

Vi savner forslag til og argumentation for, hvad der netop er vigtigt for byens beboere, såsom at der højest er 5 minutters gang til et grønt område og at dette område kan byde på biologisk mangfoldighed. Mange af Københavns beboere får deres naturoplevelser i nærområdet såsom ældre, mindre velhavende, danskere med anden etnisk baggrund m.m., da disse beboere ikke kommer ret meget ud af byen. Deres naturoplevelser skal således kunne tilgodeses i lokalområdet.

Svar fra forvaltningen: Strategien lægger op til at der skal arbejdes mere med spredningskorridorer. Udbygningen af sådanne forbindelser vil også være til gavn for borgerne.

Strategien generelt

Strategiens tyngde ligger på 55 prioriterede, langt fra alle velvalgte, arter i 23 parkområder. Denne tilgang er dog langt fra nok til at sikre biologisk mangfoldighed. Der findes i Danmark ca. 30.000 arter af dyr og planter. Selvom kun en mindre del af disse arter vil være at finde i en urban natur som Københavns, udgør de beskrevne 55 arter kun en brøkdel af biologisk mangfoldighed og skal vælges med omhu og fokus på forholdene i en by. At arbejde med biologisk mangfoldighed via enkelte arter er tungt, ikke mindst i en offentlig forvaltning, hvor ressourcer til arbejdet formodentligt ikke hænger på træerne.

Svar fra forvaltningen: Det er ikke forvaltningens hensigt, at det er tiltag for de enkelte arter, som skal drive arbejdet med at øge den biologiske mangfoldighed.

Rapporten har i de 23 udvalgte områder mange faktuelle fejl og forældede status omkring blandt andet fredning for områderne og fældede træer, desuden behandles de aktuelle Pleje- og Udviklingsplaner ikke. Det er en fatal mangel, en vurdering med udgangspunkt i disse kunne give forslag til konkrete tiltag i netop de omtalte områder og vurdering af, hvad de enkelte tiltag koster. Det må ellers formodes, at tiltagene skal indarbejdes i pleje- og udviklingsplanerne efterhånden, som planerne fornyes.

Svar fra forvaltningen: Forvaltningen modtager gerne rettelser. Alle de eksisterende pleje- og udviklingsplaner er indarbejdet i baggrundsrapportens forslag til konkrete tiltag i de enkelte parker. Det fremgår dog ikke tydeligt at tiltagene kommer fra pleje- og udviklingsplanerne. Dette rettes i strategien.

En mere effektiv tilgang kunne være at fokusere på det brede arbejde med at fremme et godt grundlag for biologisk mangfoldighed. Et godt grundlag med leve- og voksesteder for arterne bygger på nogle enkle principper, som bør forankres hos alle, der arbejder med natur, vandkvalitet, grønne områder, beplantning og byrum m.m. i København. Principperne er listet i kapitel 2 samt beskrevet generelt i kapitel 7.

Grundliggende principper er:

- Vælg hjemmehørende arter ved beplantning
- Bevar gamle træer
- Efterlad træstubbe, dødt træ på jorden og kompostbunker
- Efterlad vilde uglede hjørner til naturen
- Skab artsvariation i beplantninger
- Plej græsområder differentieret og ekstensivt, altså høslet
- Oprethold kontinuitet og stabile økosystemer
- Indtænk sammenhæng, spredningsmuligheder og grønne trædesten for spredning
- Bekæmp invasive arter
- Håndter regnvand lokalt, og gerne i regnvandsbassiner, -bede og rodzoneanlæg
- Skab grønne tage og grønne facader
- Minimer asfalt- og flisebelægninger mest muligt
- Tiltag i forhold til vandkvalitet i søer og åer

Svar fra forvaltningen: Forvaltningen er enig og har rykket afsnittet om de generelle tiltag frem i strategien. Forankring er ligeledes et af forvaltningens fokusområder, hvorfor flere tiltag på dette område er beskrevet i handlingsplanen.

Vi mangler strategier overfor villakvarter og kolonihaveområder, her huses meget af byens natur, og det ville være oplagt at forsøge at påvirke disse i forhold til at minimere befæstede arealer, undgå brug af pesticider, grønne tage m.m.
Svar fra forvaltningen: Forvaltningen er enig og lægger derfor op til at lokaludvalg og borgerne skal inddrages i arbejdet for at øge den biologiske mangfoldighed.

De prioriterede arter er ikke velvalgte, og det er maskotarterne heller ikke, de indikerer ikke biologisk mangfoldighed. Hvis der ønskes prioriterede arter og maskotarter, kræver det anderledes gennemtænkte og begrundede valg, det skal netop være arter, der lægger op til at underbygge og forklare de tiltag der foreslås, ellers giver de ingen mening. Mange af de valgte arter har intet at gøre med at ”borgerne får en større forståelse af de naturforbedrende tiltag og nødvendigheden af arbejdet for at øge den biologiske mangfoldighed”.

Svar fra forvaltningen: De prioriterede arter er valgt ud fra kriterier, som er formuleret af naturgruppen i Green Cities, og som flere Kommuner har benyttet som udpegningsgrundlag. Alle arter som i Københavns Kommune forekommer på Habitatdirektivets bilag II og IV er opført på listen. Derudover er sjældne arter også på listen. Arter som er særligt egnede til at leve i byen og som kan hjælpes er også prioriterede, da de er en del af den bynatur som mange københavnere kender. Arter er også valgt ud fra en tanke om deres formilingsegnethed, fordi formidling af tiltagene til borgerne er vigtig. Arten er måske ukendt for de fleste på nuværende tidspunkt, men det er her forvaltningen ser en stor opgave i formidlingen af den ukendte med daglige bynatur.

Vi vil ikke gennemgå de enkelte valg af arter her, men vi har mange kommentarer til disse og beskrivelsen af de 23 områder i øvrigt!!!

Svar fra forvaltningen: Vi er meget interesserede i jeres inputs.

Biologisk mangfoldighed generelt

Kapitel 7's grundlag for biologisk mangfoldighed bør trækkes meget mere frem i rapporten. Strategien bør være at prøve at få disse principper for biologisk mangfoldighed forankret bredt i hele Københavns Kommunes arbejde med grønne og fysiske rum med helt konkrete forslag til de relevante dele af byen. De generelle forslag kan være gode og velmente, men virker overfladiske, når de ikke forholder sig til konkrete områder i byen og vurdering af Pleje- og Udviklingsplaner for de fredede områder i forhold til biologisk mangfoldighed.

Svar fra forvaltningen: Forvaltningen er enig og har rykket afsnittet om de generelle tiltag frem i strategien.

Vi kunne således have ønsket os, at medarbejdere med lokalkendskab havde udvirket rapporten frem for udenforstående ofte dyre rådgivende firmaer, således at flere penge kom den biologiske mangfoldighed til gode.

Strategien kunne desuden videre være at søge at formidle disse principper ud til Københavns borgere.

Svar fra forvaltningen: Forvaltningen er enig, og vil forsøge i samarbejde med lokaludvalg og interesseorganisationer at få sat fokus på borgernes rolle i forbindelse med bevarelsen af den biologiske mangfoldighed.